

Skola, förskola och fritidshem

Information och vägledning vid start av verksamhet

Antagen av miljönämnden 2014-12-16, reviderad av miljönämnden 2018-01-23

Denna vägledning ska underlätta för verksamhetsutövare och myndigheter att få en klar och enhetlig bild av vilka förutsättningar och rekommendationer miljönämnden arbetar utifrån när det gäller lokaler och utemiljö vid planering av en ny skola, förskola eller fritidshem.

Inledning

Miljönämnden utövar tillsyn enligt miljöbalken och livsmedelslagen. Enligt miljöbalken ska miljönämnden ägna särskild uppmärksamhet åt bland annat lokaler och utemiljö för förskola och skola. Nämnden gör en bedömning av dels lokaliseringen med avseende på trafikbuller, luftföroreningar, elektromagnetiska fält, närhet till grönområde med mera, dels hur lokalen är utformad och hur den ska användas. Det ska även finnas förutsättningar i lokalen, ur hygienisk synpunkt, så att smittspridningen i verksamheten minimeras.

I bedömningen av om olägenhet för människors hälsa kan finnas, ska hänsyn tas till känsliga personer som är något känsligare än normalt. Det betyder bland annat att barn med allergi ska kunna vistas i lokalerna.

Miljönämnden yttrar sig dessutom till byggnadsnämnden i samband med planläggning och bygglov för lokaler till skol- och förskoleverksamhet.

Ta i ett tidigt skede kontakt med stadsbyggnadskontoret när det gäller byggnadsnämndens krav på bygglov, bygganmälan, tillgänglighet, brandsäkerhet, barnsäkerhet, ljusinsläpp med mera.

Anmälan enligt miljöbalken

Enligt 38 § punkt 3 i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ska den som planerar att driva verksamhet för förskola, öppen förskola, fritidshem, öppen fritidsverksamhet, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, specialskola eller internationell skola anmäla verksamheten till miljönämnden.

Syftet med anmälan är att miljönämnden ska få möjlighet att i förväg ta ställning till om verksamheten med dess lokaler och utemiljö är godtagbara ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt. Verksamheten får påbörjas tidigast sex veckor efter det att anmälan gjorts om inte tillsynsmyndigheten bestämmer något annat.

Anmälningsblankett finns på kommunens hemsida. (Näringsliv arbete/ Tillstånd, regler och tillsyn)

Vid frågor om hur en anmälan går till, kontakta miljökontoret, på telefon 0451-26 83 31.

Miljönämnden tar ut en avgift för att handlägga anmälan enligt taxa fastställd av kommunfullmäktige 2013-12-16.

Nedan avgifter är beräknade utifrån 2018 års timdebitering.

<i>Anmälan om ny skolverksamhet</i>	<i>9 050 kronor</i>
<i>Anmälan om ändring eller tillbyggnad av skolverksamhet</i>	<i>4 525 kronor</i>
<i>Anmälan om förskola</i>	<i>4 525 kronor</i>
<i>Anmälan om fritidsbem</i>	<i>4 525 kronor</i>

Om verksamheten startar innan anmälan till miljönämnden har gjorts ska en statlig miljösanktionsavgift tas ut om det inte bedöms som uppenbart oskäligt av miljönämnden.

När gäller anmälningsplikten?

- Vid en nyetablering av en verksamhet.
- Vid en tillbyggnad, utökning av lokalen med utrymmen som tidigare inte använts eller uppställning av tillfälliga baracker på en befintlig skola eller förskola.
- När en skolverksamhet ändras eller byggs om till att även omfatta förskoleverksamhet.
- När en verksamhet ändras till en annan verksamhet exempelvis en förskola blir en fritidsverksamhet.
- När samma skollokaler har flera verksamhetsutövare ska var och en göra sin anmälan över respektive verksamhet och lokaler.

Ändringar av verksamheten inom skolans eller barnomsorgens befintliga lokaler omfattas av verksamhetens egenkontroll enligt egenkontrollförordningen (se nedan). Exempel på sådan ändring är ökat antal barn i verksamheten.

Verksamhetsutövaren ska göra en riskbedömning av verksamhetsändringen och dokumentera resultatet. Man ska visa att ändringen inte innebär någon risk för olägenhet för barnens hälsa.

Riskbedömningen bör omfatta och beröra exempelvis hygieniska aspekter, smittorisker, ventilation, trafikbuller, luftföroreningar, ventilationsbuller med mera samt antal barntoiletter, handtvättställen och ytor tillgängliga för barn både inomhus och utomhus. Verksamhetsutövarens ställningstaganden och riskbedömningar ska dokumenteras och kunna redovisas för tillsynsmyndigheten. Detta följs upp av miljönämnden i tillsynen eller vid klagomål på verksamheten.

Undantag från anmälningsplikt

Verksamheter för vuxenutbildningar till exempel högskola och universitet är inte anmälningspliktiga. Pedagogisk verksamhet är inte anmälningspliktig verksamhet enligt 38 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Familjedaghem har ersatts med begreppet pedagogisk omsorg i skollagen. Pedagogisk omsorg kan till exempel vara pedagogisk verksamhet för barn inskrivna i anordnarens hem men verksamheten kan även bedrivas i en lokal som inte är i den pedagogiska verksamhetsledarens hem.

Miljöbalkens hänsynsregler och egenkontroll

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler innebär bland annat att den som driver en verksamhet ska skaffa sig den kunskap som behövs, fortlöpande planera och kontrollera verksamheten och vidta nödvändiga åtgärder för att skydda miljön och människors hälsa.

För anmälningspliktig verksamhet gäller dessutom förordningen om verksamhetsutövares egenkontroll (SFS 1998:901) där bland annat följande ska ingå:

- en fastställd ansvarsfördelning för de frågor som miljöbalken innefattar
- fortlöpande och systematiska undersökningar och bedömningar av riskerna ur hälso- och miljösynpunkt, vilka ska dokumenteras
- förteckning över kemiska produkter som hanteras.

Egenkontrollen kan med fördel samordnas med intern kontroll enligt arbetsmiljölagstiftningen.

Folkhälsomyndighetens hemsida: Informationsbroschyr "Egenkontroll av inomhusmiljön i skolan, till dig som är skolledare"

Registrering enligt livsmedelslagen

Miljönämnden har även tillsyn enligt livsmedelslagen. Livsmedelslagstiftningen gäller vid hantering av livsmedel i kök som tillhör skolor, förskolor, fritidshem och elevcaféer.

Livsmedelslokalen ska registreras hos miljönämnden innan den tas i bruk. Till anmälan ska bifogas en verksamhetsbeskrivning. Om befintlig lokal ändras ska detta anmälas till miljökontoret.

Livsmedelslagstiftningen gäller även när man tillhandahåller dricksvatten. Har verksamheten en egen dricksvattenbrunn ska även den dricksvattenanläggningen registreras hos miljönämnden, precis på samma sätt som en livsmedelslokal.

Information om livsmedelslokaler samt ansökningsblanketter finns på miljökontoret, telefon 0451-26 83 31 samt även på hemsidan (Bygga, bo och miljö/Livsmedel/Starta och driva livsmedelsverksamhet).

Miljönämndens policy vid planering för en god miljö i lokaler för skola, förskola och fritidshem

Under varje avsnitt i policyn finns hänvisningar till gällande föreskrifter, råd, rättsfall med mera i kursiv stil.

Lokalisering

Enligt krav i miljöbalken ska alltid bästa möjliga plats väljas när man ska lokalisera en skola eller förskola. Verksamhetsutövaren ska motivera valet av platsen i anmälan. Enligt domstolspraxis omfattas såväl skolan eller förskolans inomhus- som utomhusmiljö av verksamhetsutövarens ansvar och båda aspekterna ska därför uppfylla kravet på bästa lokalisering. Det innebär att verksamheter för skolor och förskolor inte bör lokaliseras intill mycket trafikerade gator, industriområden, parkeringar eller annan störande verksamhet.

Lokaliseringen bör överensstämma med detaljplanen.

*Miljöbalken (1998:808) 1 kap 1§ och 2 kap 6§
Miljööverdomstolen 2011-04-19, dom M4256-10*

Vistelseyta utomhus på förskolor och skolgårdar

Förskolans verksamhet utomhus är en viktig del av verksamheten. Ur smittskyddssynpunkt är det även viktigt med mycket utevistelse. Smittspridningen mellan barn i en grupp minskar när de är utomhus eftersom de inte är så tätt inpå varandra. Smittdoserna blir mindre eftersom de späds ut i den stora luftvolymen utomhus.

Vistelseyta utomhus bör vara i direkt anslutning till lokalerna och bör vara minst 40 m² per barn i förskolor samt 30 m² per barn i grundskolor (förskoleklass och årskurs ett till sex). För årskurs sju till nio bör skolgården finnas direkt eller i nära anslutning till lokalerna eftersom de äldre eleverna självständigt kan ta sig mellan skollokalerna och skolgården. Med vistelseyta menas ytor där barnen kan leka och röra sig. Närhet till grönområde kan kompensera en mindre vistelseyta.

För många elever är vistelsen på skolgården ofta den enda tid under dagen de vistas utomhus, särskilt vintertid. Därför är utomhusmiljöerna på skolorna viktiga för eleverna och deras hälsa. Att det finns plats för lek och spontanidrott är viktigt.

I gymnasieskolor har eleverna också behov av raster och socialt umgänge utomhus men det krävs inte en särskild skolgård enligt nämndens bedömning.

Allmänna råd från socialstyrelsen 1989:7 (upphävd av socialstyrelsen, då ansvaret för barnomsorg överflyttades till skolverket)

*Boverkets allmänna råd om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor och liknande verksamhet
BFS 2015:1 FRI*

Boverket "Gör plats för barn och unga!" En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö, maj 2015

Sol- och skuggförhållanden

Förskolegårdar ska ha goda sol- och skuggförhållanden. Klätterställningar, gungor, sandlådor och andra frekventa lekplatser bör placeras så att de skuggas av växtlighet eller annat solskydd. Bevara och plantera träd och buskage med stora lövverk som ger en bra och skyddande skugga och roliga lekmiljöer.

Material utomhus ur hälso- och miljösynpunkt

Tryckimpregnerat trä är olämpligt i utelekmiljöer eftersom barn ofta har händerna i munnen eller kan få i sig förorenad sand när de leker i sandlådan. Istället för tryckimpregnerat trä kan man använda kärnvirke, lärk, ek eller al. Andra alternativ till traditionellt impregnerat virke är trä som behandlats med linolja, kisel eller virke som värmebehandlats eller andra miljövänliga material.

Gamla bildäck är inte tillverkade för att vara leksaker. Däcken innehåller flera hälsoskadliga ämnen som exempelvis högaromatiska oljor och är därför olämpliga som lekmaterial. Det finns dock däckgungor som är tillverkade för att vara just lekutrustning.

Det är särskilt olämpligt att odla ätbara grödor och växter i bildäck eller pallkragar som är tryckimpregnerade. Plaströr och annat som innehåller PVC är också olämpligt lekmaterial.

Uteleksaker som är gamla och framför allt mjuka plastleksaker bör inte användas eftersom de innehåller mjukgörande och hormonstörande ftalater. Undvik uteleksaker av plast tillverkade tidigare än 2007 eller utanför EU. Risken är större att dessa innehåller hormonstörande kemikalier än nyare leksaker tillverkade i länder som omfattas av EU-lagstiftning.

Bygglekmaterial som är rena och obehandlade naturmaterial är perfekt som lekmaterial för byggen. Undvik överblivet byggmaterial som är behandlat, plastslangar, kabeltrummor med mera.

Minimera användningen av fallskyddsgummi och konstgräs på skol- och förskolegårdar. Det finns inte tillräckligt med forskning inom området fallskyddsgummi och konstgräs, för att säkert säga att det är riskfritt för barns exponering av dessa material. Anläggande av konstgräs och fallskyddsgummi på lekytor för barn bör därför nogt övervägas och jämföras med andra bättre alternativ, med utgångspunkt från försiktighetsprincipen i miljöbalken.

Trafikbuller och industri- eller annat verksamhetsbuller

Trafikbullernivån i lokaler för skola och barnomsorg bör inte överskrida 30 dBA, ekvivalent ljudnivå och 45 dBA, maximal ljudnivå inomhus.

Definitionen av *skolgård* enligt naturvårdsverket är en öppen plats utomhus vid en skola, fritidshem eller förskola, ofta inhägnad av staket eller stängsel, där barnen vanligen tillbringar sina raster eller där pedagogisk verksamhet bedrivs. På ytor som används för lek, vila eller pedagogisk verksamhet bör ljudmiljön vara god och möjliggöra den tänkta verksamheten.

På en ny skolgård (efter september 2017) som exponeras för buller från väg- eller spårtrafik bör den ekvivalenta bullernivån 50 dBA, räknat som årsmedeldygn, underskridas på delar av gården som är avsedda för lek, vila och pedagogisk verksamhet. Vidare bör den maximala nivån 70 dBA underskridas på dessa ytor. Dessa nivåer motsvarar de nivåer som enligt 3 § i förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader bör underskridas på en uteplats vid nya bostadsbyggnader för att förebygga olägenhet för människors hälsa.

Riktvärden för buller från väg- och spårtrafik på ny skolgård (frifältsvärde)

Del av skolgård	Ekvivalent ljudnivå för dygn (dBA)	Maximal ljudnivå (dBA, Fast)
De delar av gården som är avsedda för lek, vila och pedagogisk verksamhet	50	70
Övriga vistelseytor inom skolgården	55	70 ¹

¹ Nivån bör inte överskridas mer än 5 gånger per maxtimme under ett årsmedeldygn, under den tid då skolgården nyttjas, exempelvis kl. 07.00-18.00.

För industri- och annat verksamhetsbuller har Naturvårdsverket tagit fram riktvärden som omfattar skolor och undervisningslokaler. Riktvärdena har generellt god överensstämmelse med trafikbuller. Anvisningarna för kontroll av ljudnivåerna skiljer något för de ovan angivna verksamheterna jämfört med trafikbuller. Boverket har även tagit fram riktvärden för buller från industri- och annat verksamhetsbuller som kan användas vid planläggning av skolor och förskolor.

Riktvärde ljudnivå från industri/verksamhet, utomhus (frifältsvärde)

	L _{eq} dag (kl. 06.00-18.00)	L _{eq} kväll (18-22) samt lör-, sön- och helgdag (kl. 06.00-18.00)	L _{eq} natt (kl. 22.00-06.00)
Utgångspunkt för olägenhetsbedömning vid bostäder, skolor, förskolor och vårdlokaler	50 dBA	45 dBA	40 dBA

Riktvärden för buller på skolgård från väg- och spårtrafik, Naturvårdsverket september 2017

Naturvårdsverket Vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller rapport 6538 april 2015

Boverket Industri- och annat verksamhetsbuller vid planläggning och bygglovsprövning av bostäder rapport 2015:21

Miljööverdomstolen 2011-04-10, dom M4256-10

Förorenad mark

Det är viktigt att marken där en förskola eller skola planeras inte innehåller föroreningar. Marken ska uppfylla kraven för "känslig markanvändning", vilket innefattar verksamheter som skola och förskola. Markundersökningar kan krävas där det finns skäl för misstanke om att marken kan vara förorenad. Om det visar sig att marken innehåller föroreningar måste den saneras. Åtgärder i samband med saneringen ska alltid anmälas i förväg till miljökontoret. Om jordmassor behöver fyllas upp på fastigheten ska massorna uppfylla kriterierna "mindre än ringa risk".

Miljöbalken (1998:808)

Förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd § 28

Ytor inomhus och planlösning

Barn inom förskolan bör ha tillgång till tillräcklig vistelseyta inomhus. Vistelseyta som är tillgänglig för barnen bör inte understiga 7,5 m² per barn.

Vistelseyta har betydelse även ur smittskyddssynpunkt då det är positivt när den luftburna smittan späds ut så mycket som möjligt så att koncentrationen av smitta blir låg.

Köket bör inte fungera som genomgångsrum.

Regeringsbeslut 1981-01-22 (angående yta)

Ventilation

För att tillgodose en bra miljö för barnen inom barnomsorgen krävs en god ventilation av lokalerna. Ventilationens uteluftsflöde i enskilda utrymmen bör vara minst 7 liter per sekund och person som samtidigt förväntas vistas i utrymmet och dessutom minst 0,35 liter per sekund och kvadratmeter.

Om koldioxidhalten i ett rum vid normal användning regelmässigt överstiger 1 000 ppm bör detta ses som en indikation på att ventilationen inte är tillfredsställande, i förhållande till personbelastningen.

Det är således av mycket stor vikt att man vid dimensioneringen av ventilationen har uppgifter om hur lokalerna är avsedda att brukas.

Varje rum bör förses med en skylt som anger det antal personer som högst bör uppehålla sig i lokalen samtidigt, med utgångspunkt från dimensionerade luftflöde.

Folkhälsomyndighetens allmänna råd om ventilation FoHMFS 2014:18, kompletterat med webbvägledning på Folkhälsomyndighetens hemsida

Ljudnivå inomhus

Riktvärden för bedömning av olägenhet för människors hälsa med avseende på buller inomhus är 30 dBA ekvivalent ljudnivå och 45 dBA maximal ljudnivå. Det gäller för ljud från fasta installationer som exempelvis ventilationsanläggningar. För att skapa en bra ljudmiljö behöver lokalerna utrustas med akustikdämpning, särskilt i rum för lek, undervisning och måltider.

*Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus FoHMFS 2014:13
Svensk standard SS 25268; Byggnadsteknik – Ljudklassning av utrymmen i byggnader- Vårdlokaler, undervisningslokaler, dag- och fritidshem, kontor och hotell*

Toaletter och hygienutrymmen

I lokaler för barn i förskola bör det finnas en toalett per påbörjat tiotal barn. På förskolor med småbarn bör det finnas skötbord med tillhörande tvättho. Denna tvättho får inte användas av barn för handtvätt.

Toalett och skötrum bör inte, på grund av smittorisk och luktolägenhet, ha direkt anslutning till rum där mat serveras.

I lokaler för skola och fritidshem bör det finnas en toalett per påbörjat femtontal elever.

Eftersom kontaktsmitta är den vanligast förekommande smittvägen inom förskolan och skolan är det önskvärt och lämpligt att lokalerna kompletteras med handtvättställ i anslutning till utrymmen som exempelvis skötrum, kapprum eller matsal.

Toalettutrymmen bör vara utrustade med flytande tvål samt engångshanddukar eller med personliga handdukar som hängs åtskilda.

*Allmänna råd från socialstyrelsen 1989:7 (upphävd av socialstyrelsen, då ansvaret för barnomsorg överflyttades till skolverket)
AFS 1997:6 (Personaltutrymme gäller även för elever, info skrift ADI 521)
Socialstyrelsen: Smitta i förskolan – en kunskapsöversikt (rev. 2008)*

Städning och städutrymme

Lokaler där barn och elever stadigvarande vistas bör städas dagligen. Framförallt är det viktigt att toaletter och hygienutrymmen städas dagligen.

Någon gång om året bör lokalerna städas mer grundligt och genomgående.

Städutrymme med tappställe för varmt och kallt vatten samt utslagsvask bör finnas.

*Folkhälsomyndighetens allmänna råd om städning i skolor, förskolor, fritidsbarn och öppen fritidsverksamhet
FoHMFS 2014:19, kompletterat med webb vägledning på Folkhälsomyndighetens hemsida
"Städning i förskolor", vägledning från miljökontoret finns på kommunens hemsida*

Vatten

För att förhindra utvecklingen av legionellabakterier får varmvattentemperaturen inte understiga +50 °C fram till varmvattenblandaren. I varmvattenberedaren får den inte understiga +60 °C.

Vattentemperaturen vid tappställen där barn vistas får inte överstiga +38 °C. Miljökontoret rekommenderar engreppsblendare.

Har förskolan eller skolan egen dricksvattentäkt ska dricksvattnet uppfylla Livsmedelsverkets krav enligt SLVFS 2001:30 ur både mikrobiologisk och kemisk synpunkt. Förslag till program för regelbundna undersökningar med bland annat provtagningspunkter och provtagningsfrekvens för normal och utvidgad kontroll ska inlämnas till miljönämnden för fastställelse.

*Folkhälsomyndighetens hemsida/ ämnesområde/ hälsoskydd och miljöhälsa/ objektburensmitta/ legionella
Statens livsmedelsverks föreskrifter om dricksvatten SLVFS 2001:30*

Temperatur

Om lufttemperaturen är under 20 °C eller över 24 °C (26 °C sommartid) vid en enkel indikerande mätning bör man gå vidare med en utförligare mätning av inomhustemperaturen. Golvtemperaturen bör inte vara under 18 °C.

Den vertikala lufttemperaturskillnaden vid 1,1 meter och 0,1 meter över golvet bör inte överstiga 3 °C.

Folkhälsomyndighetens allmänna råd om temperatur inomhus FoHMFS 2014:17

Mikroorganismer

Vid bedömningen av om fukt och mikroorganismer i skol- och barnomsorgslokaler som kan innebära olägenhet för människors hälsa beaktas bland annat om det förekommer synlig mikrobiell påväxt eller mikrobiell lukt i lokalerna.

Folkhälsomyndighetens allmänna råd om fukt och mikroorganismer FoHMFS 2014:14

Radon

Byggnader ska utformas så att radonhaltens årsmedelvärde inte överstiger 200 Bq per m³ i rum där människor stadigvarande vistas. Mätningen ska ske enligt Strålskyddsinstitutets (SSI:s) metodbeskrivning.

Folkhälsomyndighetens allmänna råd om radon inombus FoHMFS 2014:16

Elektromagnetiska fält

Då det saknas fastställda riktvärden för elektromagnetiska fält ska den försiktighetsprincip som Boverket med flera meddelat tillämpas. Lokaler och uteplatser bör då inte placeras i närheten av kraftledningar, transformatorstationer, järnvägar eller liknande.

Myndigheternas försiktighetsprincip om lågfrekventa elektriska och magnetiska fält, Boverket med flera

Tobaksrökning

Rökning är förbjuden i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt på motsvarande områden utomhus vid förskolor, fritidshem och skolor.

SFS 1993:581 (tobakslag)

Material och inredning

Välj byggmaterial och inredning med hänsyn till att en god inomhusmiljö ska uppnås, till exempel bullerdämpande och lågemitterande material. Välj också material och inredning som ger god städbarhet och minskar allergirisken.

Förvara material så att städning underlättas och dammsamling förhindras, till exempel i skåp istället för på öppna hyllor.

Avfall

Avfall från skol- och förskoleverksamheter ska källsorteras. Informationsmaterial finns på Hässleholm Miljö AB:s hemsida.

Vid kompostering av annat än trädgårdsavfall ska anmälan göras till miljönämnden.

Avfallshanteringen bör ske på ett sådant sätt att det inte uppkommer några olägenheter för verksamheten eller omgivningen.

Renhållningsföreskrifter för Hässleholms kommun gäller från 2017 antagna 2016-10-31.

För ytterligare information kontakta:

Miljö- och stadsbyggnadsförvaltningen

Telefon kontaktcenter 0451-26 70 00, miljonamnden@hassleholm.se

**Hässelholms
kommun**